

V. Összefoglalás.

Békés megyei népköltészeti kalandozásunkat befejeztük, búcsúzóul hallgassunk meg két vidám népdalt.

Közös megbeszélés.

A zenekar eljuttassa a Zöld az erdő, zöld a mező és az Alföldön csikós leszek kezdetű népdalokat.

A vezető egy Kodály-idézetet olvas fel: „És mint az ékszer is holt kincs a láda fenekén, életet akkor kap, ha viselik: a népdal is mennél többeké lesz, annál nagyobb lesz világitó és melegítő ereje.”

Az órák hatását figyelve, elemezve kedvező tapasztalatokat szereztünk. Bebizonyosodott, hogy a pozitív érzelmi viszony és beállítottság a tanulás eredményességét kedvezően befolyásolta. Motiváló volt a tanulási helyzet is, hiszen az osztályteremtől jelentősen eltérő körülmények között, feszültségmentes légkörben folyt az ismeretszerzés. Eredményességet javító tényező volt a felnőttek (amatőr zenészek) jelenléte, a velük való közös tevékenység. Egyes kutatók szerint (Figurín—Deniszova) ez ún. „élnépszerű komplexumot” hoz létre, ami esetünkben teljes mértékben beigazolódott. Mai, egyre gépiesedő világunkban az érzelmek nevelése nem kis nehézségbe ütközik. Meg kell ragadnunk minden lehetőséget, hogy a művészi alkotásoknak a személyiség fejlődésére gyakorolt rendkívüli hatása mind jobban érvényesüljön.

Úgy vélem, az ilyen alkalmak, mint ez a rendhagyó óra, fel tudnak idézni valamit abból is, ami a régi szóbeli kultúrát hagyomány és közösség egységében éltette.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Durkó Máttyás: Integrált tantárgy-összevonási kísérletek Magyarországon. Bp. 1982. TIT Módszertani Műhely.

Gáspár László: Egységes világkép, komplex tananyag. Bp. 1978. Tankönyvkiadó.

Gerendeli György: A közművelődési tevékenység beépítése — egy adott településen — a tanítási, tanulási folyamatba. Pályázati anyag. Nyíregyháza, 1987.

Kelemen László: Pedagógiai pszichológia. Bp. 1986. Tankönyvkiadó.

Németh László: Megmentett gondolatok. Bp. 1975. Magvető Kiadó.

Stenczerné Forgács Anna: Komplex esztétikai nevelés a gimnáziumi irodalomtanításban. Bp. 1973. Tankönyvkiadó (a Tanítás problémái sorozatban).

Vörös József: Az irodalom tanítása az általános iskolában. Bp. 1978. Tankönyvkiadó.

TÓTHNÉ HÉJJAS IRÉN

Nagykőrös

Feladataink a pályaválasztási tevékenység során az óvodáskortól a kamaszkorig

Az óvodáskor feladata: A gyermek játék közbeni megfigyelése. (Pl.: Tud-e, szeret-e egyedül játszani, vagy inkább a közös játékok érdeklik, irányítani kell-e, kezdeményező-e, vannak-e ötletei, milyen az alkotó fantáziája, mennyi ideig tud egy dologgal foglalkozni, milyen típusú játékokat kedvel stb.)

A kisiskolás kor sajátosságai, teendői: Legfontosabb szempontunk: Csak az iskoláraért gyermeket írassuk be 1. osztályba! Úgy indítsuk el gyermekünket, hogy esélye legyen a sikerre! Most nem a játékban megnyilvánuló alkotásait kell figyelniük, ha-

nem iskolai feladatainak teljesítését, segíteni és fejleszteni kell képességeit! (Nem szabad elfeledkezni arról sem, milyen nagy szerepet játszik egy-egy kedves tantárgy mellett a nevelő személyisége. Aki vidám, láthatóan szereti a gyerekeket, tud velük egyénileg is foglalkozni, azt természetesen jobban szeretik a gyerekek tantárgyával együtt.) Kisiskolás korban meg lehet figyelni, mely tantárgyakat kedveli a gyerek, hogyan tanul, milyen az emlékezete, tud-e alkalmazkodni a közösséghez, önálló-e stb.

A *kamasz korban* előtérbe kerül az önismeret fontossága: Milyen vagyok? Változó, időnként szélsőséges hangulatok jellemzik, nyílt, néha durva véleménynyilvánítás. A játék, a tanulás, a baráti körben betöltött szerep, a szabadidős elfoglaltságok jó lehetőséget nyújtanak gyermekünk megismerésére. A szülőknek tudniuk kell: Kik a gyerek barátai, milyen hobbijai vannak, mivel foglalkozik legszívesebben, mire és mennyire tud figyelni, milyen az emlékezete, gondolkodása.

„Ötödik-hatodik osztályban az a fontos, hogy minél több területtel ismerkedjenek meg a gyermekek. Érdeklődésük, önmagukról és a pályákról való tudásuk szélesítése, kitágítása a cél. Hetedik-nyolcadik osztályban pedig a megismertek mélyítése.” (Gajdásy Kata: Pályaválasztás szülőknek.) Igen sok szakma és foglalkozás van. Ezek azonban kapcsolatba állnak egymással. A rokonszakmák egy-egy pályakörbe tartoznak. Ezen belül a munkafogások, a munka során használt anyag, a munkavégzéshez szükséges képességek azonosak. A technika fejlődése során váltak külön, s alkottak egyedi szakmát. Mindezeket figyelembe véve jó lenne, ha a hetedik osztály végére és a nyolcadik osztály első felére kialakulna a pályakör-tudat a szülőkben és a gyermekekben. Így már nem jelenthet komoly problémát az, ha az első helyen megjelölt szakmába nem vették fel a gyermeket, mivel a második helyen is hasonló foglalkozás áll.

A *pályaválasztás témakörei 5—8. osztályig*. (Kivonat az osztályfőnöki tanmenetből.)

5. o s z t á l y: A munka fogalma.

Állhatatosság, bátorság, erő, ügyesség, találékonyság, akaraterő, önuralom.

6. o s z t á l y: A munka nemesít; A munka a fejlődés alapja; A társadalmi munka jelentősége; Legfőbb munkánk a tanulás; Balesetvédelmi szabályok; Üzemlátogatás.

7. o s z t á l y: Egyéni és közérdek; A tervszerű munka fogalma; Fegyelem és rend a munkában; Önismeret, pályaismeret; Munkavédelem, foglalkozási ártalmak; Üzemlátogatás.

8. o s z t á l y: A fizikai és a szellemi munka kapcsolata a szocialista társadalomban; Megfontoltság, célszerűség; Önfegyelem, önellenőrzés; Az alkotó munka szépsége; Üzemlátogatás.

Egy rendbogyó osztályfőnöki óra leírása, tapasztalatok

Hely: 7. c osztály.

Az órát vezeti: B. D. szülő.

Téma: Munkamegosztás a családban. (A fegyelem és rend a munkában c. fő téma részeként.)

Az óra rövid váza:

1. *Szervezési feladatok*

Hiányosságok, melyeket a szülő bírál: Miért nem állsz vigyázzban, miért beszélsz velem együtt? Miért nem állsz fel, ha hozzám szólsz? Hogyan tiszteljük meg egymást egy órán? Miért nem veszed figyelembe, hogy egy felnőtt és egy gyerek beszélget egymással? Jóllehet a tanulóknak szokatlan volt ez az óra, az alapvető fegyelmezési problémák azonban nemcsak erre az órára jellemzőek.

2. *Milyen tanuló vagy?*

Hogyan osztod be otthoni idődet? Mi a napirended?

A kollégista tanulóknál kialakult napirend van, a bejárók viszont nemigen terve-

zik meg sem a tanulmányi munka, sem az otthoni elfoglaltság idejét. A gyenge tanulmányi eredményűek nem foglalkoznak többet a tanulással sok esetben, mint jobb képességű társaik. A nem napközis gyermekeknel még az otthontartózkodás ténye is bizonytalan. (Szülői felügyelet hiánya stb.)

3. *Te mit segítesz otthon?*

Milyen állandó feladataid vannak? Nagy a szóródás a válaszok között. — Semmit. — Nem várnak el tőlem semmit, csak azt, hogy tanuljak. — Mindent. — Nincs igazságosan elosztva a munkavégzés, nekem otthon többet kell tennem, mint testvéremnek. (A tanuló nem veszi figyelembe azt, hogy öccse jó néhány évvel fiatalabb nála.)

4. *Mik a kötelességeid szüleiddel szemben?*

— Szót kell fogadni. — Jól kell tanulni. — Segítségadás. Ezen túl a lelki tényezők, a szeretetadás, a megbecsülés, egymás tisztelete stb. fogalmak a tanulóknak önállóan nemigen jutott eszükbe. Az otthoni munkavégzést inkább terhes kötelességnek érzik, s nem úgy végzik általában, hogy ezzel szülei munkáját könnyítik meg. Nagyfokú hiányossága ez mind az érzelmi, mind a munkára nevelésnek. A munkamegosztás gondolata így nem érheti el célját. Az érzelmi szálaknak már egészen kisgyermek kortól erősebbnek kell lennie ahhoz, hogy tanulóink, gyermekeink megfelelő motivációval vegyenek részt mellettünk a családi munkában, tervezgetésekben, gondokban stb.

5. *Miért kell fegyelmezetten végezni munkánkat?*

A tanuló egyharmada helyesen gondolkodik, tervez, jövőbe lát, el akarja kerülni a lehetséges baleseteket is, tudja, hogy a színvonalas, igényes munka többet ér, hogy az embert is többre becsülik minőségi munkája után. Kétharmad részük azonban nagyon közelre lát csupán. Indokaik: — Nem akarok büntetést kapni. — Otthon is haragudnának amiatt, ha nem végeznék jó munkát. Tehát a saját önbírálatuk, önértékelésük nem éri még el a megfelelő szintet. Rajtuk kívül álló tényezőktől függenek és tartanak. Nem értékelik, nem érzik a feladatok társadalmi jelentőségét, közösségi hasznát. Szüklátóköriően gondolkodnak, csak a közvetlen büntetés, elmarasztalás érdekli őket.

Feladatul tűztem ki tehát: A munka társadalmi értékének, hasznának a meglátatását. A közös társadalmi érdek megismertetését, a munka folyamatában való helytállásnak, a felelősséggel végzett munkának a jövő formálásában játszott nagy szerepének bemutatását.

6. *Az óra összefoglalásaként a szülő összefoglalta az általa legfontosabbnak tartott tapasztalatokat. (Mégvallom, ezekkel én is egyetérték.)*

— Nem megfelelő tanulóink fegyelmi szintje; nem átgondoltak döntéseik; szüleikhez való viszonyuk a kötelesség szintjét éri csak el; önbírálatuk, önértékelésük fejletlen.

Míndezekből természetesen világosan láttam, mik a ^oteendőim ezen a téren az osztályfőnöki munkát tekintve. Ezek a következők: A pályaválasztás előtt álló tanulók érdekében feltétlenül fejleszteni kell önismeretük szintjét, el kell érniük azt, hogy a munkát, főleg a fizikait többre becsüljék. (Erre jó alkalom nyílik pl. az őszi közhasznú munkák végzése során.) Helyesebben kellene beosztani idejüket, figyelembe véve a tanulmányi és a szabad időt egyaránt. (Meglépően sok időt töltenek el tévénezéssel naponta, mely nem írható egyértelműen az önművelés javára, mivel a műsorokból nem válogatnak igényesen. Közös hétvégi kirándulásokra nemigen kerül sor — a korábbi felmérések tanúsága szerint —, pedig ez is jó alkalom lenne a családi beszélgetésekre.)

A tanulás módját, sőt idejét is megbeszéltük már jóval korábban (néhány éve). Azonban a napközis és diákotthoni tanulókat kivéve a többség nem megfelelő időben kezdi a délutáni egyéni foglalkozást. Az optimális 15 órai kezdést nemigen tartják be, hiába tisztáztuk, hogy ez a legkedvezőbb időpont, mert ilyenkor a legfogékonyabb

az agy a szellemi munkára. Hogyan alakulhat ki felnőttkorban rendszeres, precíz, tervezett munkavégzés, ha nincs meg ehhez már gyermekkorban a megfelelő „előkészület”?

Szülői értekezleteken mindezeokról elbeszélgettünk. A szülők időhiányra panaszkodnak, nem tudják kellően ellenőrizni gyermeküket. A szabad idő helyes eltöltése érdekében némi eredményt jelent az a tény, hogy az 1987/88. évi 1. szülői értekezleten most már nemcsak SZM-elnököt és -helyettest választottunk, hanem — többek között — szabadidő-felelősi megbízatást is adtunk erre szívesen vállalkozó szülőknek. Ez egy lépéssel segít bennünket a pályaválasztásban, mivel mód nyílik délutáni kötetlen üzem-, műhely- stb. látogatásra is a kisebb, helyi kirándulásokkal egy időben.

E gondolatkör befejezéseként megemlítem, hogy hasonló rendhagyó órát a jövőben is tervezünk. Célunk az, hogy különféle foglalkozású szülőket hívunk meg osztályfőnöki órákra, akik saját szakmájuk szépségeiről, nehézségeiről beszélnek tanulóinknak.

DR. BENE KÁLMÁN
Szeged

Tantárgyak közötti kapcsolatok az irodalomtanításban

Régóta álmodozunk a tantárgyak integrálásáról. Az általános iskolában, ahol az alapokat rakjuk le, igen sok üresjáratról, felesleges munkától mentesítene, ha a történelem, földrajz, ének-zene, rajz és az irodalom szinkronban lenne, ha az idegen nyelven nem tanítanának meg előbb egy nyelvtani fogalmat, mint az a magyar nyelvtanban sorra kerül. De a tantervi koncentráció hiányosságain nem nagyon tudunk segíteni, ezzel szemben szinte tehetetlenek vagyunk. A tantárgyak közötti koncentráció tanórai megvalósulásának tanári módszereiről viszont érdemes és lehet is szót ejteni.

A földrajz kivételével meglehetősen keveset figyelünk az irodalomórákon a *természettudományokkal* való kapcsolatokra. Pedig ezek több módon is segíthetik irodalomtanításunkat. Természettudományos módszereket bevetve közelebb juthatunk az irodalmi alkotások alaposabb, talán egzaktabb megismeréséhez. (Gondoljunk a műelemzés új eljárásaira.) Ugyanakkor az irodalom a valóság, a kor művészi visszatükröződése — mint ilyen, bemutatja pl. a tudományos-technikai haladást is. Még a költészet nyelvébe, képeibe is belopóztak a technika, az ipari civilizáció szavai, kifejezései. Ady A föl-földobott kő c. versénél nem szentségtörés, ha a feldobott kő képével kapcsolatban a hatodikos fizikában tanult mai szakkifejezéssel gravitációs mezőről beszélünk. József Attila lírájának éppen egyik alapvető jellemzője a technika, az ipar, a gyárak világának, a kor kapitalista ellentmondásainak megjelenítése. (A tananyagban elsősorban a Munkások, a Mondd, mit érlel és a Levegőt! elemzésénél kerül ez előtérbe.)

Sajnos, irodalomtantervünk nem fektet súlyt a természettudományos kapcsolatokra. Ebből a szempontból célszerűbbnek tartanám a Fekete gyémántok című Jókai-regény feldolgozását az ajánlott három mű helyett: a Fekete gyémántok bevezető fejezetének földtörténeti freskója a földrajz- és biológiatanárok számára is kincsbánya, Berend Iván utopisztikus előadása Delej-országról az elektromosság jelentőségének igen szép irodalmi megfogalmazása. [1]